

Kortlægning af supplerende undervisning på EUD

INDHOLD

Kortlægning af supplerende undervisning på EUD

1	Resumé	5
<hr/>		
2	Indledning	8
2.1	Formål	8
2.2	Kortlægningens design	9
2.3	Bemanding	10
<hr/>		
3	Behov for supplerende undervisning	12
3.1	Hovedparten af erhvervsskolerne har elever med behov, men andelen af elever med behov er lille	12
3.2	Der er efterspørgsel efter supplerende undervisning, som ikke kan tilbydes	16
3.3	Tre forskellige tilgange til at imødekomme elever med behov for supplerende undervisning	18
<hr/>		
4	Samarbejde om supplerende undervisning	20
4.1	VUC'er og erhvervsskoler har eller har haft samarbejder om supplerende undervisning	20
4.2	Forskellige vurderinger af samarbejdet om supplerende undervisning	21
4.3	VUC markedsfører fag inden for supplerende undervisning både selvstændigt og i samarbejder	25
<hr/>		
5	Tilrettelæggelse af supplerende undervisning	26
5.1	Elever deltager i forskellige former for supplerende undervisning	26
5.2	Den supplerende undervisning er typisk tilrettelagt som dagundervisning forud for grundforløbet	29

6	Karakteristika ved samarbejdet mellem VUC'er og erhvervsskoler	32
6.1	Tætte relationer er grundlaget for det gode samarbejde	32
6.2	Der er tre karakteristika ved den supplerende undervisning, når samarbejdet fungerer godt	33
6.3	Eksterne rammer er af afgørende betydning for samarbejdet	38

	Appendiks A – metodebeskrivelse	41
--	--	-----------

---

1 Resumé

Denne rapport belyser brugen af supplerende undervisning i forbindelse med overgangskrav fra grundforløb til hovedforløb på erhvervsuddannelserne og samarbejdet herom mellem VUC'er og erhvervsskoler. Overgangskravene består af krav til viden, færdigheder og kompetencer samt til certifikatfag og grundfag – som eleverne skal have for at kunne påbegynde skoleundervisningen på et hovedforløb på en erhvervsuddannelse. Antallet af og niveauet for de enkelte grundfag varierer fra uddannelse til uddannelse. Særligt for elever, som ikke er berettiget til undervisning på grundforløb 1, kan det være svært at opnå alle niveauer i de påkrævede grundfag på nogle erhvervsuddannelser i løbet af de 20 uger, som grundforløb 2 varer. Undersøgelsen viser, i hvilket omfang ledere på erhvervsskolerne oplever, at deres elever har behov for supplerende undervisning, og hvordan et evt. samarbejde om det kan se ud. Endvidere belyser undersøgelsen aspekter af tilrettelæggelse samt karakteristika ved samarbejdet.

Baggrund og relevans

Den gruppe af elever, som har brug for supplerende undervisning, er svær at opspore i uddannelsesinstitutionernes registreringer, og der er derfor ikke særligt stor viden om hverken behovet for eller VUC'ers og erhvervsskoler's samarbejde om at lave forløb med supplerende undervisning til elever med behov. Denne kortlægning er derfor første skridt til at opnå viden om omfang af og behov for supplerende undervisning rettet mod overgangskrav, som det ses af ledere på VUC'er og erhvervsskoler. Fremadrettet kan denne kortlægning suppleres med mere præcise registreringer af antallet af elever med behov for supplerende undervisning.

Samtidig giver rapporten viden om tilrettelæggelse af supplerende undervisning og herunder samarbejdet mellem VUC'erne og erhvervsskolerne. På den måde kan rapporten samtidig være med til at skabe bedre forudsætninger for, at VUC'er og erhvervsskoler kan tilrettelægge deres samarbejde med henblik på bedre at imødekomme efterspørgslen på supplerende undervisning. Rapporten er udarbejdet for Styrelsen for Undervisning og Kvalitet.

Resultater

Rapportens hovedresultater

Få elever har brug for supplerende undervisning, men hovedparten af erhvervsskolerne har elever med behov

Hovedparten (89 %) af erhvervsskolerne har elever, der har behov for supplerende undervisning for at opnå relevante overgangskrav til et hovedforløb. Erhvervsskolelederne vurderer dog behovet til at være begrænset, idet størstedelen (45 %) af erhvervsskolelederne vurderer, at 1-5 % af eleverne har dette behov. Samtidig angiver 5 %, at det er mere end 25 % af eleverne, hvilket vidner om, at der også er stor variation på tværs af erhvervsskoler. Undersøgelsen viser også, at udfordringen med behov for supplerende undervisning især gør sig gældende på industriens uddannelser og herunder særligt på metaluddannelserne på grund af store overgangskrav.

Forskellige vurderinger af samarbejdet på tværs af VUC'er og erhvervsskoler

Hhv. 53 % af erhvervsskolelederne og 72 % af VUC-lederne angiver, at de enten har eller har haft samarbejde om supplerende undervisning inden for de seneste to år. Forskellen kan skyldes, at der er flere erhvervsskoler end VUC'er. Der er stor forskel på VUC-lederes og erhvervsskolelederes tilfredshed med samarbejdet. Blandt dem som har angivet, at de har eller har haft samarbejder, vurderer 90 % af VUC-lederne, at samarbejdet i høj eller nogen grad er tilfredsstillende, mens 48 % af erhvervsskolelederne svarer det samme. Kun 11 % af VUC-lederne vurderer, at samarbejdet i mindre grad eller slet ikke er tilfredsstillende, mens dette gør sig gældende for hele 51 % af erhvervsskolelederne. De kvalitative interview med erhvervsskoleledere peger på, at denne forskel kan skyldes en utilfredshed med de gældende regler for udbud af supplerende undervisning. Et perspektiv blandt lederne er, at den supplerende undervisning bedst varetages på erhvervsskolerne, således at bl.a. toning og nærhed til det faglige miljø bevares.

Elever deltager i forskellige former for supplerende undervisning

De fleste elever, der deltager i supplerende undervisning, gør det, efter erhvervsskoleledernes vurdering før grundforløbet (45 %) eller i løbet af grundforløbet (31 %). Erhvervsskolelederne vurderer samtidig, at eleverne oftest deltager i tilbud om supplerende undervisning varetaget og afholdt af VUC på egen matrikel (62 %), mens de i nogle tilfælde deltager i tilbud afholdt af VUC, men med undervisning forlagt til erhvervsskoler (34 %). Desuden er det erhvervsskoleledernes vurdering, at der er en del elever, som deltager i supplerende undervisning på erhvervsskoler gennem brug af valgfag som grundfag, lektiecafé mv. (45 %). Ledere på tværs af VUC'er og erhvervsskoler angiver hyppigst, at undervisningen tilrettelægges som dagundervisning (EUD: 86 % og VUC: 95 %). Dernæst kommer e-learning (EUD: 28 % og VUC: 52 %). Der er relativt stor variation med hensyn til, hvor mange erhvervsskoleledere og VUC-ledere der angiver blended learning som tilrettelæggelsesform. Hhv. 3 % og 24 % angiver, at de har anvendt blended learning som supplerende undervisning.

Delresultater

Manglende volumen og grundforløbets struktur udfordrer udbuddet af supplerende undervisning

25 % og 16 % af hhv. erhvervsskolelederne og VUC-lederne angiver, at de inden for de seneste to år har oplevet, at elever efterspørger tilbud om supplerende undervisning, som VUC ikke kan tilbyde. Erhvervsskolelederne vurderer hyppigst, at følgende to faktorer har betydning for, at VUC ikke kan tilbyde supplerende undervisning: 1) Eleverne oplever, at de har for mange timer på erhvervsuddannelsen til at kunne følge fag på VUC, og 2) der kan ikke samles tilstrækkeligt store hold til, at undervisningen kan gennemføres. Tilrettelæggelsen af den supplerende undervisning varierer, som konsekvens af, at det er svært at samle hold.

Forskellige typer af samarbejde mellem VUC'er og erhvervsskoler

I analysen identificerer vi tre overordnede tilgange til samarbejde: 1) VUC'er og erhvervsskoler samarbejder tæt om supplerende undervisning, 2) erhvervsskoler henviser til VUC'er, som alene afholder den supplerende undervisning, og 3) erhvervsskoler imødekommer på egen hånd behovet for supplerende undervisning inden for rammerne af erhvervsuddannelserne. Samarbejdet kan være mere eller mindre formaliseret og personbåret. Undersøgelsen giver ikke svar på, om der er en sammenhæng mellem tilrettelæggelsesformerne og graden af formaliseret samarbejde.

Det gode samarbejde er karakteriseret ved tæt dialog, høj grad af koordinering samt indgående kendskab til målgruppe og rammer

Tæt, fortløbende dialog mellem flere niveauer i organisationerne på tværs af uddannelsesinstitutioner er med til at skabe situationsbestemte og målrettede supplerende undervisningsforløb. Analyser af lederes perspektiver på det gode samarbejde fra de kvalitative interview peger på, at det

lykkes, når fokus flyttes fra de interne institutionslogikker til det fælles mål og den fælles opgave med at hjælpe elever med behov for supplerende undervisning til at opfylde overgangskravene.

Det gode samarbejde kan hjælpes på vej gennem et godt kendskab til målgruppens behov og til de forskellige bekendtgørelser og et fælles fokus på at tilpasse den supplerende undervisning til den øvrige undervisning, eleverne evt. måtte modtage.

Om datagrundlaget

Rapporten bygger på både fokusgruppe- og telefoninterview samt spørgeskemaer til erhvervsskoler og VUC'er. I første omgang blev der afholdt to fokusgruppeinterview og otte telefoninterview med repræsentanter for både erhvervsskoler og VUC'er med henblik på at få et større indblik i området samt en række billeder på, hvad samarbejde mellem VUC'er og erhvervsskoler kan betyde for den supplerende undervisning, som tilbydes elever med behov for supplerende undervisning. Fokusgruppe- og telefoninterview er afholdt i december 2017.

Efterfølgende er der udsendt spørgeskemaer til den øverste leder på både erhvervsskoler og VUC'er (herunder også hf-enkeltfagsudbydere) med henblik på at kortlægge behov, samarbejde, tilrettelæggelse samt barrierer for samarbejdet mellem de to institutionstyper. Den øverste leder har haft mulighed for at videresende eller søge hjælp hos medarbejdere med særlig viden om området for at besvare spørgeskemaet. I alt 25 VUC'er, svarende til en svarprocent på 76 %, og 55 erhvervsskoler, svarende til en svarprocent på 71 %, har besvaret spørgeskemaerne. Spørgeskemadata er indsamlet i januar-februar 2018.

2 Indledning

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet har bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at gennemføre en kortlægning af brugen af supplerende undervisning i forbindelse med overgangskrav fra grundforløb til hovedforløb på erhvervsuddannelserne.

Den gruppe af elever, som har brug for supplerende undervisning, er svær at opspore i uddannelsesinstitutionernes registreringer, og der er derfor ikke særligt stor viden om hverken behovet for eller VUC'ers og erhvervsskoleers samarbejde om at lave forløb med supplerende undervisning til elever med behov. Denne kortlægning er derfor første skridt til at opnå viden om omfang af og behov for supplerende undervisning rettet mod overgangskrav, som det ses af ledere på VUC'er og erhvervsskoler.

Kortlægningen bygger på to spørgeskemaundersøgelser udsendt til en repræsentant for den øverste ledelse på både VUC'er og erhvervsskoler samt interview med ledelsesrepræsentanter fra både VUC'er og erhvervsskoler. Samlet set skal kortlægningen bidrage med ny viden om, hvor stort behovet for supplerende undervisning er, og hvorvidt det er muligt for eleverne at få opfyldt behovet for supplerende undervisning. Endvidere skal kortlægningen bidrage med viden om, hvorvidt og hvordan VUC'erne og erhvervsskolerne samarbejder om supplerende undervisning i grundfag med henblik på opfyldelse af overgangskrav knyttet til hovedforløbene på erhvervsuddannelserne.

Regler for supplerende undervisning

For at kunne påbegynde skoleundervisningen på et hovedforløb på en erhvervsuddannelse skal eleverne opfylde overgangskrav fra grundforløb til hovedforløb i bl.a. grundfag. For de elever, som ikke kan opnå de rette niveauer i grundfagene inden for tiden afsat til grundforløb, er det muligt at tage supplerende undervisning i de manglende niveauer i grundfagene. Den supplerende undervisning kan foregå, enten før grundforløbet påbegyndes, sideløbende med grundforløbet eller efter grundforløbet. Hvis eleverne tager undervisningen efter grundforløbet, skal den supplerende undervisning være afsluttet, inden de påbegynder skoleundervisningen på hovedforløbet. Den supplerende undervisning kan tages på VUC i form af avu- eller hf-fag eller på erhvervsskolerne under åben uddannelse.

2.1 Formål

Kortlægningen opfylder et dobbelt formål. For det første giver den viden om omfang og tilrettelæggelse af supplerende undervisning for elever, der ikke kan opfylde overgangskravene inden for de afsatte rammer i grundforløbet. For det andet giver kortlægningen et indblik i, hvordan evt. samarbejder mellem erhvervsskoler og VUC'er ser ud, herunder hvad der karakteriserer samarbejdet om den supplerende undervisning.

Kortlægningen belyser i den forbindelse følgende undersøgelsesspørgsmål:

- I hvilket omfang vurderer lederne på erhvervsuddannelserne, at eleverne har behov for supplerende undervisning (hvor stor en andel af eleverne på grundforløb 2 vurderes fx at have behov for supplerende undervisning for at opfylde overgangskravene)?
- I hvilken grad oplever lederne på erhvervsuddannelserne, at det er muligt for eleverne at få opfyldt deres behov?
- I hvilket omfang udbyder VUC'erne og erhvervsskolerne supplerende undervisning med henblik på, at eleverne kan opfylde overgangskravene, herunder som forlagt VUC-undervisning på erhvervsskolerne?
- I hvilket omfang finder der i dag samarbejde sted mellem erhvervsskoler og VUC'er om supplerende undervisning med henblik på, at eleverne kan opfylde overgangskravene?
- Hvad karakteriserer samarbejdet, og hvordan oplever hhv. ledere på VUC'erne og ledere på erhvervsskolerne, at samarbejdet fungerer? Herunder:
  - Hvilke evt. barrierer oplever lederne i relation til samarbejdet?
  - Hvilke muligheder ser lederne/hvilke eksempler giver lederne på samarbejde, der fungerer godt?

2.2 Kortlægningens design

Kortlægningen bygger på både fokusgruppe- og telefoninterview samt spørgeskemaer til erhvervsskoler og VUC. Fokusgruppe- og telefoninterview er gennemført af EVA ultimo 2017, mens de to spørgeskemaundersøgelser er indsamlet af Epinion primo 2018. Nedenfor beskrives de enkelte datakilder; se appendiks A for den fulde metodebeskrivelse. Da der som tidligere nævnt ikke eksisterer præcise registreringer af antallet af elever med behov for supplerende undervisning, baserer denne kortlægning sig på ledernes *vurderinger* af behov og omfang for supplerende undervisning. Hvis der fremadrettet udvikles præcise registreringer af elevernes behov for supplerende undervisning, vil kortlægningen kunne suppleres med disse tal og evt. udvides med en afdækning af elevernes oplevelser af muligheder og barrierer i tilrettelæggelsen af den supplerende undervisning.

Fokusgruppe- og telefoninterview

Der er afholdt to fokusgruppeinterview med ledelsesrepræsentanter for hhv. erhvervsskoler og VUC'er. Ydermere er der afholdt otte telefoninterview med ledelsesrepræsentanter for hhv. erhvervsskoler og VUC'er. Ledelsesrepræsentanterne er udvalgt af uddannelsesinstitutionerne selv med henblik på at finde den person, som har størst viden om den supplerende undervisning. Det betyder, at der i praksis har været tale om ledelsesrepræsentanter på forskellige niveauer i fokusgruppe- og telefoninterview.

Formålet med fokusgruppeinterviewene har været at få et indblik i de forskellige former for samarbejde om supplerende undervisning mellem erhvervsskoler og VUC'er og samtidig at få kendskab til uddannelsesinstitutionernes oplevelse af, hvilke muligheder og barrierer et sådant samarbejde indeholder. Fokusgruppeinterviewene er særligt velegnede til at opnå viden om samarbejder mellem uddannelsesinstitutioner, herunder barrierer og muligheder, da deltagerne ved at høre hinandens fortællinger får associationer til egne oplevelser. Telefoninterviewene har i forlængelse heraf suppleret fokusgruppeinterviewene med yderligere eksempler på samarbejder. De individuelle te-

lefoninterview muliggør, at fokus holdes på enkelte uddannelsesinstitutioners erfaringer og perspektiver på samarbejdet. Dette bidrager til dybdegående og nuancerede beskrivelser om samarbejdet, herunder muligheder og barrierer i sådanne samarbejder.

Begge interviewformer har samtidig kvalificeret spørgeskemaerne, således at spørgeskemaerne i størst muligt omfang kunne indfange nuancer og forskelle i arbejdet på de enkelte uddannelsesinstitutioner på baggrund af de oplevelser af barrierer, muligheder og former for samarbejde, som er fremkommet i forbindelse med interviewene.

Spørgeskema til erhvervsskoler og VUC'er

Der er gennemført to spørgeskemaundersøgelser. Én blandt samtlige VUC'er (29 centre) og øvrige udbydere af hf-enkeltfag (4 institutioner), som vi i denne kortlægning afrapporterer samlet på, bemærk derfor at når vi bruger betegnelsen VUC-lederne dækker det over den samlede gruppe af VUC'er og hf-enkeltfagsudbydere. Den anden spørgeskemaundersøgelse er gennemført blandt samtlige erhvervsskoler (78 skoler).

For begge spørgeskemaundersøgelser gælder, at spørgeskemaerne er sendt til den øverste leder på hhv. VUC'erne og erhvervsskolerne. Det har været muligt for den øverste leder enten at videre-sendende spørgeskemaet til en medarbejder, som vurderes at være mere vidende om den supplerende undervisning på skolen, eller undervejs i forbindelse med besvarelsen af spørgeskemaet at søge viden hos medarbejdere, som har detailviden om området. Men det er den øverste leder, der har været ansvarlig for besvarelsen, og står som afsender af den.

Ud af de i alt 33 VUC'er (herunder fire udbydere af hf-enkeltfag), som indgik i undersøgelsen, har 25 ledere besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 76 %. Ud af de i alt 78 erhvervsskoler, som indgik i undersøgelsen, har 55 ledere besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 71 %. Det betyder, at der er indsamlet svar fra 80 ud af de i alt 111 VUC'er og erhvervsskoler, hvilket samlet set giver en svarprocent på 72 %. EVA vurderer, at det er en tilfredsstillende svarprocent.

Formålet med spørgeskemaundersøgelserne har været at få viden om omfanget af elever med behov for supplerende undervisning samt vurderinger af muligheder for at opfylde dette behov. Desuden har de skullet bidrage med viden om omfanget af samarbejder mellem VUC'er og erhvervsskoler samt vurderinger af disse samarbejder, herunder vurderinger af de barrierer for samarbejde, de møder.

I analysen har vi for alle resultater i spørgeskemaerne set på om der er signifikante forskelle i resultaterne afhængig af skoletype og skolestørrelse¹. Analysen viser, at resultaterne ikke er afhængige hverken af skolernes størrelse eller skoletype (tekniske, merkatile, SOSU og kombinationsskoler). Det vil fx sige, at erhvervsskoleledernes vurdering af andelen af elever med behov for supplerende undervisning ikke varierer systematisk mellem erhvervsskoleledere fra forskellige skoletyper.

2.3 Bemanding

Kortlægningen er tilrettelagt og gennemført i perioden november 2017 til marts 2018 af en projekt-gruppe bestående af:

- Christina Laugesen (chefkonsulent og projektleder)
- Mille Lassen (konsulent)

---

1 Når vi tester for statistisk signifikante forskelle benytter vi et 5 % signifikansniveau.

- Stine Ny Jensen (konsulent)
- Julie Werner Markussen (praktikant)
- Anne Emilie Kaatmann (praktikant)
- Terese Jørgensen (juniorkonsulent)
- Christine Sinkjær-Rasmussen (juniorkonsulent).

3 Behov for supplerende undervisning

I dette kapitel præsenterer vi erhvervsskoleledernes vurderinger af omfanget af behov for supplerende undervisning blandt erhvervsskoleelever, og hvorvidt behovet bliver opfyldt. Desuden fremlægger vi, hvorvidt VUC- og erhvervsskoleledere har oplevet efterspørgsel efter tilbud om supplerende undervisning, som de ikke har kunnet tilbyde. Endelig identificerer vi forskellige måder at imødekomme elever med behov for supplerende undervisning på. Kapitlet bygger primært på de to spørgeskemaer, som er udsendt til alle landets erhvervsskoler og VUC'er, men suppleres, hvor det findes relevant, af fokusgruppe- og telefoninterview.

3.1 Hovedparten af erhvervsskolerne har elever med behov, men andelen af elever med behov er lille

Kortlægningen viser, at et flertal af erhvervsskolerne oplever, at der er elever, som har et aktuelt behov for supplerende undervisning. Samtidig vurderer hovedparten (65 %), at behovet for supplerende undervisning er begrænset til 1-10 % af eleverne.

I tabel 3.1 ses erhvervsskolernes vurdering af, hvor mange af deres elever der har behov for supplerende undervisning ud over den undervisning, som de får på grundforløbet.

TABEL 3.1

EUD: vurderet andel af elever med aktuelt behov for supplerende undervisning (n = 55)

	Antal	Procent
Ingen elever	6	11 %
1-5 %	25	45 %
6-10 %	11	20 %
11-15 %	5	9 %
16-20 %	2	4 %
21-25 %	3	5 %
Mere end 25 % af eleverne	3	5 %
Total	55	100 %

Kilde: EVA, 2018.

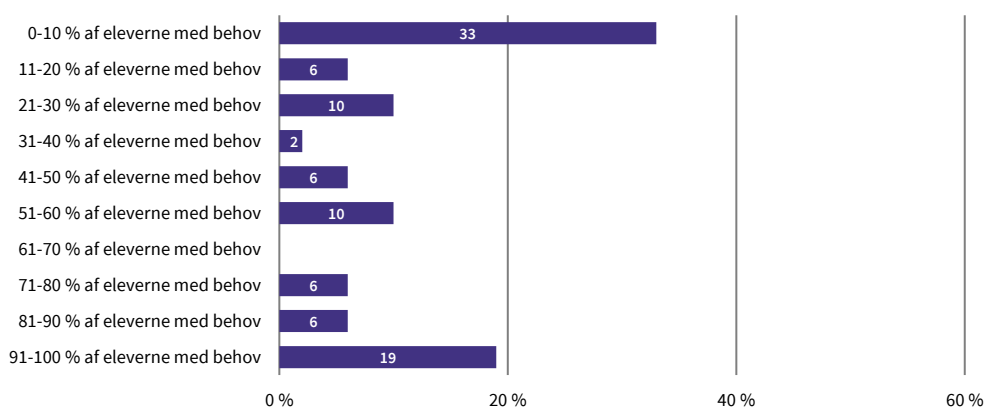
Note: Dette spørgsmål er stillet til erhvervsskoleledere.

45 % af erhvervsskolelederne vurderer, at 1-5 % af deres elever har behov for supplerende undervisning for at kunne opfylde overgangskravene til hovedforløbet på deres valgte erhvervsuddannelse. Yderligere 20 % vurderer, at andelen af elever er 6-10 %. Dermed lyder vurderingen fra størstedelen af erhvervsskolelederne (65 %), at det er højst 10 % af deres elever, som har svært ved at opfylde adgangskravene til hovedforløbet på deres valgte erhvervsuddannelse. 11 % af erhvervsskolelederne vurderer, at ingen af deres elever har behov for supplerende undervisning for at opfylde overgangskravene, mens 29 % vurderer, at der er over 10 % af eleverne, der har behov for supplerende undervisning.

I figur 3.1 præsenteres erhvervsskoleledernes vurdering af, hvorvidt de elever, som har et behov for supplerende undervisning for at opfylde overgangskravene til hovedforløbet på erhvervsuddannelserne, også har mulighed for at få supplerende undervisning.

FIGUR 3.1

EUD: vurderet andel af elever med behov for supplerende undervisning, som får opfyldt behovet (n = 48)

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er stillet til erhvervsskoleledere, der har angivet, at de har elever, som har behov for supplerende undervisning for at kunne leve op til overgangskravene til hovedforløbet.

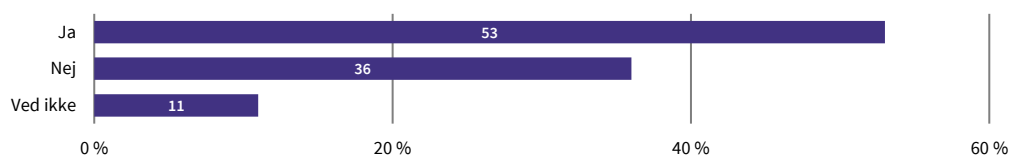
Note: Respondenterne har haft mulighed for at springe spørgsmålet over.

Som det ses af ovenstående figur, oplever hver tredje (33 %) af de erhvervsskoleledere, der har angivet, at de har elever med behov for supplerende undervisning, at det kun er 0-10 % af eleverne med behov, der får opfyldt deres behov for supplerende undervisning. Ca. hver femte (19 %) af erhvervsskoleledere, der har angivet, at de har elever med behov for supplerende undervisning oplever, at 91-100 % af eleverne med behov for supplerende undervisning også får opfyldt behovet. For kategorierne herimellem fordeler erhvervsskolelederne sig mere ligeligt. Kortlægningen viser altså et meget varieret billede af, om erhvervsskolelederne oplever, at deres elever rent faktisk får opfyldt deres behov for supplerende undervisning. 57 % af erhvervsskolelederne vurderer, at op til halvdelen af deres elever med behov får opfyldt behovet for supplerende undervisning, mens 41 % af erhvervsskolelederne oplever, at over halvdelen af deres elever med behov for supplerende undervisning får den nødvendige undervisning.

Ud over erhvervsskoleledernes samlede vurdering af behovet for supplerende undervisning blandt deres elever er de også mere konkret blevet spurgt om, hvorvidt de inden for de seneste to år har oplevet at have elever, som har deltaget i supplerende undervisning. Svarene ses i figuren herunder.

FIGUR 3.2

EUD: elever, der inden for de seneste to år har deltaget i supplerende undervisning (n = 55)

Kilde: EVA, 2018.

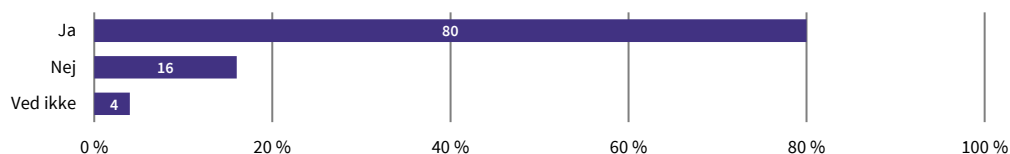
Note: Dette spørgsmål er stillet til erhvervsskoleledere.

Over halvdelen (53 %) af erhvervsskolelederne har haft elever, som har deltaget i supplerende undervisning. Mens lige over en tredjedel (36 %) ikke har haft elever, som har deltaget i supplerende undervisning inden for de seneste to år.

På samme vis er VUC-lederne blevet spurgt, hvorvidt de vurderer, at de har haft kursister, som er i gang med eller skal starte på en erhvervsuddannelse.

FIGUR 3.3

VUC: elever, der inden for de seneste to år har taget kurser på avu eller hf for at kunne opfylde overgangskravene til hovedforløbet (n = 25)

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er stillet til VUC-ledere.

80 % af lederne på VUC'er vurderer, at de har haft kursister, som enten har været i gang med eller havde til hensigt at begynde på en erhvervsuddannelse. Kun 16 % af lederne angiver, at de ikke har haft denne gruppe kursister inden for de seneste to år. Her er det en væsentlig forudsætning for at forstå resultatet, at antallet af VUC'er er mindre end antallet af erhvervsskoler, og at der derfor vil være en større andel af VUC'er, som er stødt på elevgruppen, da de i mange tilfælde vil have et dækningsområde med flere erhvervsskoler tilknyttet.

3.1.1 Særligt på nogle uddannelser har elever svært ved at opfylde overgangskrav

I spørgeskemaet til erhvervsskoleledere spørger vi: ”Er der uddannelser, hvor I oplever, at eleverne har særligt svært ved at opfylde overgangskravene til hovedforløbene på EUD?” Til det svarer 51 % af erhvervsskolelederne, at de oplever, at der er uddannelser, hvor eleverne har særligt svært ved at opfylde overgangskravene til hovedforløbet på EUD, mens 37 % af erhvervsskolelederne ikke oplever, at der er uddannelser, hvor det er særligt svært for eleverne at opfylde overgangskravene til hovedforløbet.² De erhvervsskoleledere, der oplever, at eleverne på nogle uddannelser har særligt svært ved at opfylde overgangskravene til hovedforløbene, har haft mulighed for i en åben svarkategori at angive, hvilke uddannelser de vurderer, at deres elever har særligt svært ved at opfylde overgangskravene til. De ledere, som har benyttet sig af denne mulighed, nævner følgende uddannelser i den åbne svarkategori:

- Autolakerer
- Data og kommunikation
- Detailuddannelsen
- Elektriker
- Entreprenør- og landbrugsmaskinuddannelsen
- Handelsuddannelsen
- Industritekniker
- Værktøjsmager
- Kontoruddannelsen
- Køletekniker
- Lastvogsmekaniker
- Personvogsmekaniker
- Skibsmontør
- Smed
- Tømrer.

Ser man på de uddannelser, hvor erhvervsskoleledere oplever, at deres elever er udfordrede med hensyn til at opfylde de overgangskrav, som giver adgang til hovedforløbet på erhvervsuddannelserne, så tegner der sig et mønster, hvor især industriens uddannelser og herunder særligt metaluddannelserne nævnes af erhvervsskolelederne.

---

² Se tabel 1.11 i tabelrapporten.

Dette stemmer overens med erhvervsskoleledernes perspektiver på samme i fokusgruppe- og telefoninterview, hvor industriens uddannelser, såsom smed og elektriker, også fremhæves som eksempler på uddannelser med særligt udfordrede elever. En erhvervsskoleleder uddyber her, at det særligt er et problem i de tilfælde, hvor der er overgangskrav knyttet til fire forskellige grundfag, som det eksempelvis gælder med uddannelsen til smed. I kapitel 5 kommer vi nærmere ind på, hvilke former for undervisning eleverne typisk deltager i, når de skal supplere deres grundfag.

3.2 Der er efterspørgsel efter supplerende undervisning, som ikke kan tilbydes

I spørgeskemaet til ledere på både erhvervsskoler og VUC'er har vi spurgt ind til, om der har været efterspørgsel efter tilbud om supplerende undervisning, som erhvervsskoler og VUC'er ikke kan tilbyde. I tabel 3.2 præsenteres erhvervsskoleledernes svar.

TABEL 3.2

EUD: andel, der inden for de seneste to år har oplevet, at elever efterspørger tilbud om supplerende undervisning ... (n = 55)

	Ja	Nej	Ved ikke	Total
	Procent	Procent	Procent	Procent
... som erhvervsskolen ikke kan tilbyde	44 %	42 %	15 %	100 %
... som det lokale VUC ikke kan tilbyde	25 %	49 %	25 %	100 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er stillet til erhvervsskoleledere.

Som det fremgår af tabel 3.2, så er det 44 % af erhvervsskolelederne, som har angivet, at de inden for de seneste to år har oplevet, at elever har efterspurgt tilbud om supplerende undervisning, som de ikke selv kunne tilbyde. 25 % af erhvervsskolelederne har angivet, at de har oplevet, at elever har efterspurgt tilbud, som det lokale VUC ikke kunne tilbyde. Samlet set vurderer 49 % af erhvervsskolelederne, at de har haft elever, som de selv og/eller VUC ikke har kunne tilbyde de supplerende undervisningstilbud, som elever har efterspurgt. Den gruppe af ledere, som vurderer dette, er i forlængelse heraf blevet spurgt, hvad der har haft betydning for, at de ikke kunne tilbyde den efterspurgte supplerende undervisning. Deres besvarelser fremgår af følgende tabel 3.3.

TABEL 3.3

EUD: faktorer, der har betydning for, at erhvervsskolerne ikke kan give eleverne den supplerende undervisning, de har efterspurgt (n = 27)

	Antal	Procent
Eleverne oplever, at de har for mange timer på erhvervsuddannelsen til at kunne følge fag på VUC	13	48 %
Der kan ikke samles tilstrækkeligt store hold til, at undervisningen kan gennemføres	13	48 %
De lokale VUC'er udbyder ikke de relevante fag i forhold til overgangskravene på erhvervsuddannelsen	9	33 %

	Antal	Procent
De lokale VUC'er har ikke mulighed for at undervise i de relevante fag uden for undervisningstiden på erhvervsuddannelserne	9	33 %
Det har ikke været muligt at etablere et samarbejde om supplerende undervisning, der møder elevens behov	5	19 %
Eleverne har behov for supplerende undervisning i det uddannelsesspecifikke fag	4	15 %
Der er for stor afstand mellem os og det pågældende VUC	1	4 %
Andet (skriv gerne hvilke barrierer)	7	26 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til erhvervsskoleledere, der har angivet, at de ikke selv har kunnet tilbyde og/eller har oplevet, at VUC ikke har kunnet tilbyde den supplerende undervisning, som eleverne har efterspurgt.

Note: Respondenterne har haft mulighed for at afgive flere svar, totalen summer derfor ikke op til 100 %. Der er i gennemsnit afgivet 2,26 svar per respondent.

De udsagn, som flest erhvervsskoleledere vurderer, har haft betydning for den manglende undervisning, handler om tilrettelæggelsesmæssige barrierer. 48 % af lederne vurderer, at eleverne oplever, at de har for mange timer på erhvervsuddannelsen til at følge fag på VUC. På samme vis vurderer 48 % af lederne, at der ikke kan samles tilstrækkeligt store hold til, at undervisningen kan gennemføres.

I tabel 3.4 vises VUC-ledernes vurdering af, hvorvidt de ikke har kunnet tilbyde elever den supplerende undervisning, de ønsker.

TABEL 3.4

VUC: andel, der inden for de seneste to år har oplevet, at elever efterspørger tilbud om supplerende undervisning, som ikke kan tilbydes (n = 25)

	Antal	Procent
Ja	4	16 %
Nej	16	64 %
Ved ikke	5	20 %
Total	25	100 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er stillet til VUC-ledere.

Som tabel 3.4 viser, er det 16 % af VUC'erne, som har angivet, at de inden for de seneste to år har oplevet, at elever har efterspurgt tilbud om supplerende undervisning, som de ikke har kunnet tilbyde. 64 % af VUC'erne har angivet, at de ikke har oplevet dette.

En lille andel af VUC-ledere (16 %) oplever ikke at kunne give deres elever de tilbud, som de efterspørger. På disse VUC'er (i alt fire) vurderer lederne, at elevernes timetal på erhvervsuddannelsen er den største barriere efterfulgt af udfordringen med at samle tilstrækkeligt store hold til, at undervisningen kan gennemføres³.

³ Se tabel 2.8 i tabelrapporten.

3.3 Tre forskellige tilgange til at imødekomme elever med behov for supplerende undervisning

Af interviewene fremgår det, at der på erhvervsskolerne er forskellige måder at imødekomme elever med behov for supplerende undervisning på. Vi har identificeret tre overordnede tilgange, som vi præsenterer i det følgende.

VUC'er og erhvervsskoler samarbejder tæt om supplerende undervisning

For nogle erhvervsskoler gælder det, at der er et tæt samarbejde med VUC'er om den supplerende undervisning, som nogle elever har behov for. Det tætte samarbejde er kendetegnet ved formelt at være varetaget af VUC'erne, men med en høj grad af koordinering med erhvervsskolerne. Dette samarbejde kan være både personbåret og formaliseret, fx med obligatoriske møder på tværs af lærergrupperne. Fælles er, at nøglemedarbejdere, fx lærere og vejledere, har tilegnet sig et stort kendskab til arbejdet og rammerne på den anden uddannelsesinstitution. Det indebærer også, at der i høj grad tages højde for målgruppen for supplerende undervisnings behov, ligesom uddannelsesinstitutionerne tilstræber at tilpasse de supplerende undervisningsforløb til årshjul og skemalægning uddannelsesinstitutionerne imellem. I kapitel 4 belyser vi omfanget og vurderinger af samarbejdet mellem VUC'er og erhvervsskoler, mens vi i kapitel 6 udfolder, hvad der karakteriserer det gode samarbejde.

Erhvervsskoler henviser til VUC'er, som alene afholder den supplerende undervisning

I nogle tilfælde, hvor elever ikke kan opfylde overgangskravene, henviser erhvervsskolevejledere til VUC. Det gælder eksempelvis for elever med høje overgangskrav (fx inden for industriens uddannelser såsom smed, hvor der er overgangskrav knyttet til fire forskellige grundfag), som de ikke kan opfylde i løbet af grundforløbet. Typisk skal eleven selv tage kontakten til et VUC og i samarbejde med VUC'et planlægge og gennemføre den supplerende undervisning, som kræves for at opfylde overgangskravene. Udover at henvise til VUC, så er der i interviewene også eksempler på erhvervsskolevejledere, der i stedet anbefaler elever at tage 10. klasse inden de starter på en erhvervsuddannelse.

Dette kræver altså, at eleven selv tager kontakt til et VUC, planlægger og gennemfører den supplerende undervisning – typisk før grundforløbet, men det kan også være i løbet af eller efter. Den supplerende undervisning kan i forskellig grad være tilpasset erhvervsskolernes årshjul.

Erhvervsskoler imødekommer på egen hånd behovet for supplerende undervisning inden for rammerne af erhvervsuddannelserne

Endelig er der andre tilfælde, hvor erhvervsskoler selv tilrettelægger grundforløbet for den enkelte elev, således at de ekstra niveauer i grundfagene kan opnås på erhvervsskolen inden for den tid, der er afsat til grundforløbet. Det vil typisk være via valgfag brugt som grundfag, men også gennem fx lektiecaféer, åbent læringscenter og brug af læsevejledere og andre støtteordninger, fx mentorer. Ligesom enkelte erhvervsskoler vejleder kommende elever til at tage 10. klasse, før de starter på en erhvervsuddannelse med store overgangskrav til hovedforløbet, fx elektriker.

Elever, der modtager denne form for supplerende undervisning, er typisk dem, der kun har adgang til grundforløb 2, men mangler enkelte grundfagsniveauer, som de andre elever har haft på grundforløb 1 eller i forbindelse med anden uddannelse, såsom 10. klasse. Der er eksempler på, at nogle erhvervsskoler kun tilbyder den supplerende undervisning til elever med få overgangskrav, mens andre erhvervsskoler giver elever, der har relativt store eller mange overgangskrav, mulighed for at opfylde alle disse i løbet af deres grundforløb.

4 Samarbejde om supplerende undervisning

I dette kapitel ser vi nærmere på, i hvilket omfang VUC'er og erhvervsskoler samarbejder om supplerende undervisning i grundfag med henblik på opfyldelse af overgangskrav til hovedforløbet på erhvervsuddannelserne, og hvordan ledere på VUC'er og erhvervsskoler oplever, at samarbejdet fungerer. Kapitlet bygger primært på spørgeskemadata, men suppleres, hvor det findes relevant, af fokusgruppe- og telefoninterview.

4.1 VUC'er og erhvervsskoler har eller har haft samarbejder om supplerende undervisning

Som vi beskrev i forrige kapitel, har vi identificeret eksempler på VUC'er og erhvervsskoler, der i samarbejde sammenstykker tilbud om supplerende undervisning til de elever, der har behov. I dette afsnit kommer vi ind på omfanget af samarbejder, og kortlægningen viser, at godt en tredjedel (35 %) af erhvervsskolerne aktuelt har et samarbejde med et VUC, mens i alt ca. halvdelen (53 %) af erhvervsskolerne har eller har haft samarbejder med VUC inden for de seneste to år.

De følgende to tabeller viser, i hvilket omfang der er samarbejde mellem VUC'er og erhvervsskoler om supplerende undervisning. Spørgsmålet, om hvorvidt de samarbejder, er for erhvervsskolelederes vedkommende kun stillet til dem, der har angivet, at de har elever med behov for supplerende undervisning, mens det for VUC-lederes vedkommende er stillet til alle.

TABEL 4.1

EUD: samarbejde med VUC om supplerende undervisning (n = 55)

	Antal	Procent
Ja, vi har et samarbejde med VUC	19	35 %
Nej, ikke aktuelt, men vi har haft et samarbejde med VUC inden for de seneste to år	10	18 %
Nej	26	47 %
Ved ikke	0	0 %
Total	55	100 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er stillet til erhvervsskoleledere, der har angivet, at de har elever med behov for supplerende undervisning for at kunne leve op til overgangskravene.

Som det ses i tabel 4.1, har i alt 53 % af erhvervsskolelederne angivet, at de enten har eller har haft et samarbejde med VUC inden for de seneste to år. Af dem har 35 % af erhvervsskolelederne svaret, at de aktuelt set indgår i et samarbejde med VUC, mens det for 18 % af erhvervsskolelederne gælder, at samarbejdet ligger op til to år tilbage. 47 % af erhvervsskolelederne har angivet, at de ikke samarbejder med VUC om supplerende undervisning.

Herunder ses den tilsvarende tabel for VUC.

TABEL 4.2

VUC: samarbejde med erhvervsskoler om supplerende undervisning (n = 25)

	Antal	Procent
Ja, vi har et samarbejde med en eller flere erhvervsskoler	17	68 %
Nej, ikke aktuelt, men vi har haft et samarbejde med EUD inden for de seneste to år	1	4 %
Nej	6	24 %
Ved ikke	1	4 %
Total	25	100 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er stillet til VUC-ledere.

Som det fremgår af tabel 4.2, har 72 % af VUC-lederne angivet, at de enten har eller har haft samarbejde med en eller flere erhvervsskoler inden for de seneste to år. Af dem har 68 % af VUC-lederne svaret, at de aktuelt set har et samarbejde med en eller flere erhvervsskoler, mens 4 % har svaret, at de ikke på nuværende tidspunkt indgår i samarbejder, men har haft samarbejde med erhvervsskoler inden for de seneste to år. 24 % af VUC-lederne har angivet, at de ikke har samarbejde med erhvervsskoler om supplerende undervisning.

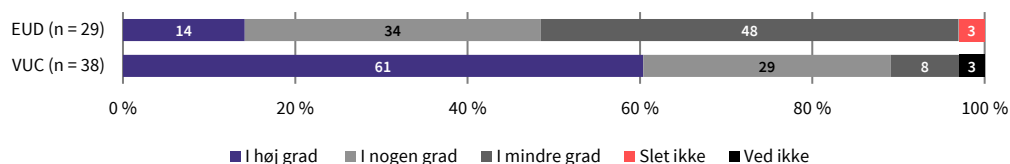
4.2 Forskellige vurderinger af samarbejdet om supplerende undervisning

Blandt de erhvervsskole- og VUC-ledere, som har angivet, at de har eller har haft samarbejde om supplerende undervisning, har vi spurgt ind til deres vurdering af, hvorvidt samarbejdet fungerer tilfredsstillende. Kortlægningen viser, at ledere af VUC'er og erhvervsskoler vurderer samarbejdet meget forskelligt, idet erhvervsskolerne er mere kritisk indstillet over for samarbejdet end VUC'erne.

Ledernes besvarelser fremgår af følgende figur 4.1.

FIGUR 4.1

Tilfredshed med samarbejdet om den supplerende undervisning

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med VUC/EUD.

Note: Hvert VUC har haft mulighed for at svare for op til tre samarbejder, således at nogle VUC'er har opgivet op til tre svar på spørgsmålet. Det betyder, at der i VUC-surveyen er svaret for sammenlagt 38 samarbejder med forskellige erhvervsskoler.

90 % af VUC'erne oplever, at samarbejdet i høj eller nogen grad er tilfredsstillende, mens det kun gør sig gældende for 48 % af erhvervsskolerne. Kun 11 % af VUC'erne vurderer, at samarbejdet i mindre grad eller slet ikke er tilfredsstillende, mens dette gør sig gældende for 51 % af erhvervsskolerne.

Således er der på hhv. erhvervsskoler og VUC'er meget forskellige oplevelser af, hvorvidt samarbejdet om supplerende undervisning fungerer tilfredsstillende. Af interview med erhvervsskoleledere fremgår det, at nogle erhvervsskoler ønsker selv at kunne tilbyde supplerende undervisning inden for de samme rammer som VUC. Det er erhvervsskolerne oplevelse, at det vil give særligt god mening, da de allerede varetager fagene på de forskellige niveauer i grundforløbene, og muligheden for også at udbyde fagene som supplerende undervisning med henblik på erhvervsuddannelserne ligger derfor lige for. Netop dette er væsentligt at have for øje i forhold til vurderingen af samarbejdet, hvor det ikke kan afvises, at erhvervsskolerne sammenligner samarbejdet med en situation, hvor de selv har mulighed for at udbyde de samme fag. Endvidere fremgår det af interviewene, at en af årsagerne til deres negative vurdering af samarbejdet med VUC er en oplevelse af manglende fleksibilitet hos VUC i tilrettelæggelsen af supplerende undervisning, herunder særligt i forhold til mulighederne for at oprette hold, hvis der ikke kommer det forventede antal elever. Vi har også spurgt ind til fleksibilitet i spørgeskemaundersøgelsen blandt erhvervsskoleledere, hvilket fremgår af følgende tabel 4.3.

TABEL 4.3

EUD: vurdering af VUC'ernes fleksibilitet i forhold til tilrettelæggelse af supplerende undervisning (n = 29)

	Antal	Procent
I høj grad	5	17 %
I nogen grad	12	41 %
I mindre grad	10	34 %
Slet ikke	2	7 %
Total	29	100 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er stillet til erhvervsskoleledere, der har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med et VUC.

Som det fremgår af tabellen, vurderer i alt 58 % af erhvervsskolelederne, at VUC'erne i høj eller nogen grad er fleksible med hensyn til tilrettelæggelse af supplerende undervisning, og i alt 41 % vurderer, at de i mindre grad eller slet ikke er fleksible.

Fokusgruppe- og telefoninterview med erhvervsskoleledere peger på, at den oplevede manglende fleksibilitet fx kan handle om manglende responsivitet hos VUC'erne, når behov for supplerende undervisning opstår, eller om, at den supplerende undervisning strækker sig over for lang tid. Endelig kan det også handle om manglende toning af fag. I kapitel 6 giver vi en karakteristik af samarbejder mellem VUC'er og erhvervsskoler, som fungerer godt, og udfolder muligheder i og barrierer for det gode samarbejde.

Vi har også spurgt ind til ledernes oplevelse af, hvorvidt samarbejdet om supplerende undervisning fører til, at flere elever gennemfører avu- og hf-fag med henblik på at starte på hovedforløbet på en erhvervsuddannelse.

TABEL 4.4

EUD: hvorvidt samarbejdet er medvirkende til, at flere elever gennemfører fag på avu- og hf-niveau med henblik på at kunne gå i gang med et hovedforløb (n = 29)

	Antal	Procent
I høj grad	1	3 %
I nogen grad	11	38 %
I mindre grad	14	48 %
Slet ikke	3	10 %
Total	29	100 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med VUC.

Som tabellen viser, vurderer 41 % af erhvervsskolelederne, at samarbejdet i høj eller nogen grad er medvirkende til, at flere elever gennemfører avu- og hf-fag med henblik på at starte på hovedforløbet på en erhvervsuddannelse. 48 % af erhvervslederne vurderer, at samarbejdet i mindre grad eller slet ikke er medvirkende til det. I nedenstående tabel ses det tilsvarende spørgsmål til VUC-lederne.

TABEL 4.5

VUC: hvorvidt samarbejdet har ført til, at flere elever gennemfører fag på avu- og hf-niveau med henblik på at kunne gå i gang med et hovedforløb (n = 38)

	Antal	Procent
I høj grad	14	37 %
I nogen grad	18	47 %
I mindre grad	3	8 %
Slet ikke	0	0 %
Ved ikke	3	8 %
Total	38	100 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med erhvervsskoler om supplerende undervisning til elever, som skal opfylde overgangskravene til hovedforløbet.

Note: Hvert VUC har haft mulighed for at svare for op til tre samarbejder, således at nogle VUC'er har opgivet op til tre svar på spørgsmålet. Det betyder, at der i VUC-surveyen er svaret for sammenlagt 38 samarbejder med forskellige erhvervsskoler.

Som det ses i tabellen, vurderer 84 % af VUC-lederne, at samarbejdet i høj eller nogen grad er medvirkende til, at flere elever gennemfører avu- og hf-fag med henblik på at starte på hovedforløbet på en erhvervsuddannelse. 8 % af VUC-lederne vurderer, at samarbejdet i mindre grad er medvirkende til det.

Der tegner sig således her et lignende billede af, at ledere på erhvervsskoler og VUC'er vurderer udbyttet af samarbejdet meget forskelligt. Interviewene peger på nogle mulige forklaringer, fx at man på erhvervsskolerne ikke oplever, at det er *samarbejdet*, der er den primære årsag til, at flere gennemfører avu- og hf-fag med henblik på at gå i gang med et hovedforløb på erhvervsuddannelsen. En anden forklaring, der kommer frem i interviewene, er, at man på erhvervsskolerne oplever, at de elever, de henviser til VUC, ikke altid vender tilbage til det planlagte hovedforløb. Erhvervsskolelederne giver udtryk for, at de ikke kender til de præcise årsager til dette, men et gennemgående perspektiv blandt lederne er, at elever fortsætter på hf.

4.3 VUC markedsfører fag inden for supplerende undervisning både selvstændigt og i samarbejder

I spørgeskemaet til ledere på VUC har vi spurgt ind til, hvorvidt de markedsfører relevante avu-fag og hf-enkeltfag til unge med behov for supplerende undervisning. Det viser den følgende tabel.

TABEL 4.6

VUC: markedsføring af relevante avu-fag eller hf-enkeltfag til unge, der har behov for supplerende undervisning (n = 25)

	Antal	Procent
Ja, vi laver selvstændig markedsføring	11	44 %
Ja, vi laver markedsføring i samarbejde med en erhvervsskole	9	36 %
Nej	8	32 %
Ved ikke	2	8 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er stillet til VUC-ledere.

Note: Respondenterne har haft mulighed for at afgive flere svar, totalen summer derfor ikke op til 100 %. Der er i gennemsnit afgivet 1,2 svar per respondent.

Som det fremgår af tabel 4.6, så har 44 % af VUC'erne angivet, at de laver selvstændig markedsføring, og 36 % har angivet, at de laver markedsføring i samarbejde med en erhvervsskole. 32 % af VUC'erne har angivet, at de ikke markedsfører relevante avu- og hf-fag til unge med behov for supplerende undervisning.

5 Tilrettelæggelse af supplerende undervisning

I dette kapitel zoomer vi ind på de forskellige former for tilbud til elever med behov for supplerende undervisning, herunder hvilke tilbud eleverne typisk deltager i, hvordan uddannelsesinstitutionerne tilrettelægger dem, og hvorvidt de markedsføres. Kapitlet bygger på spørgeskemadata, og resultaterne suppleres med fokusgruppe- og telefoninterview der, hvor det vurderes at være relevant.

5.1 Elever deltager i forskellige former for supplerende undervisning

Elever med behov for supplerende undervisning i grundfag kan tage det på VUC i form af avu- eller hf-fag. Undervisningen er her afholdt af VUC og kan enten foregå på VUC eller være forlagt til erhvervsskolen. Ligeledes kan elever tage supplerende undervisning udbudt under åben uddannelse på erhvervsskolen. Endelig peger interviewene på, at erhvervsskoler tilbyder andre former for supplerende undervisning; fx er der elever, der bruger valgfag på grundforløbet til at sikre sig, at de opnår de rigtige niveauer i grundfagene undervejs i grundforløbet.

I spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere på erhvervsskoler har vi spurgt ind til, hvilke af de forskellige former for supplerende undervisning elever med behov for supplerende undervisning har deltaget i. Spørgsmålet er kun stillet til erhvervsskoleledere, der har angivet, at de har haft elever, som har deltaget i supplerende undervisning hos dem eller på VUC. I tabel 5.1 ser vi nærmere på dette.

TABEL 5.1

EUD: undervisningsformer for den supplerende undervisning, som eleverne har deltaget i (n = 29)

	Antal	Procent
Supplerende undervisning afholdt på VUC	18	62 %
Supplerende undervisning gennem grundfag som valgfag	13	45 %
Supplerende undervisning afholdt af VUC forlagt til erhvervsskolen	10	34 %
Supplerende undervisning udbudt under åben uddannelse på erhvervsskolen	5	17 %
Andet	6	21 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til erhvervsskoleledere, der har angivet, at de har haft elever, som har deltaget i supplerende undervisning hos dem eller på VUC med henblik på opfyldelse af overgangskravene til hovedforløbet på EUD.

Note: Respondenterne har haft mulighed for at afgive flere svar, totalen summer derfor ikke op til 100 %. Der er i gennemsnit afgivet 1,79 svar pr. respondent.

Som tabellen viser, har størstedelen (62 %) af erhvervsskolelederne haft elever, som har deltaget i supplerende undervisning afholdt på VUC. En tredjedel (34 %) af erhvervsskolelederne har haft elever, der har deltaget i supplerende undervisning afholdt af VUC, men forlagt til erhvervsskolen. Tabellen viser også, at næsten halvdelen (45 %) af erhvervsskolelederne har haft elever, som har deltaget i supplerende undervisning gennem grundfag udbudt som valgfag. Kun 17 % af erhvervsskolelederne har haft elever, som har taget supplerende undervisning gennem åben uddannelse på erhvervsskolen.

I fokusgruppe- og telefoninterview er en gennemgående forklaring på, hvorfor supplerende undervisning udbudt under åben uddannelse ikke er så udbredt, at deltagerbetalingen ofte afholder elever fra at bruge netop dette undervisningstilbud.

Et overordnet perspektiv blandt erhvervsskolelederne i interviewene er, at elevens deltagelse i den ene eller anden form for supplerende undervisning bl.a. hænger sammen med, hvilken uddannelse eleven ønsker at starte på. Som vi redegjorde for i kapitel 3, oplever halvdelen (51 %) af erhvervsskolerne, at der er uddannelser, hvor elever har særligt svært ved at opfylde overgangskravene til hovedforløbet. For nogle af disse uddannelser gælder det, at erhvervsskoler enten henviser elever til VUC's undervisningstilbud forud for grundforløbet eller indgår i mere eller mindre formelle samarbejder med VUC om undervisningstilbud afholdt af VUC, som elever kan deltage i sideløbende med grundforløbet – to tilgange til at imødekomme behov om supplerende undervisning, som vi også beskrev i kapitel 3.

For andre uddannelser gælder det, at erhvervsskolerne selv varetager opgaven med at løfte og/eller støtte elever med behov for supplerende undervisning i de niveauer, der er overgangskrav til hovedforløbet på en given erhvervsuddannelse. Det er typisk via grundfag udbudt som valgfag (jf. tabel 5.1), men også gennem fx lektiecaféer, som også beskrevet i kapitel 3. En mulig konsekvens af dette kan være, at eleverne får en begrænset mulighed for at skabe en individuel, interessebåret uddannelsesprofil på lige fod med de elever, der ikke har behov for supplerende undervisning, da valgfagene på grundforløbet i de tilfælde primært eller kun bruges til grundfag. Når erhvervsskolerne selv varetager opgaven med at sikre, at elever når de rette niveauer i grundfagene undervejs i

grundforløbet, fx gennem grundfag udbudt som valgfag og lektiecafé, er det nogle leders erfaring, at eleverne har travlt og er udfordret med hensyn til at nå det på den afsatte tid til grundforløbet. Som en leder siger om overgangskravene i grundfagene: ”Dem kan de nå på GF2, hvis de hænger i.” Af interviewene fremgår det, at nogle elever kan klare det, mens andre ikke kan. Det er nogle leders erfaring, at de elever, som ikke består grundfagene, heller ikke består grundforløbsprøven og må bruge et ekstra forsøg på at komme igennem grundforløbet med de rigtige niveauer i grundfagene.

I spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere på VUC har vi ligeledes spurgt ind til former for supplerende undervisning med fokus på, hvilke tilbud de har afholdt. Spørgsmålet er kun stillet til VUC-ledere, der har angivet, at de har haft kursister, der enten er i gang med eller skal starte på en EUD, som tager kurser på avu eller hf for at kunne opfylde overgangskravene til hovedforløbet på deres EUD. Ledernes besvarelser fremgår af tabel 5.2.

TABEL 5.2

VUC: former for supplerende undervisning, som er afholdt rettet mod overgangskrav i forbindelse med hovedforløbet (n = 21)

	Antal	Procent
Supplerende undervisning i avu-fag afholdt på VUC	19	90 %
Supplerende undervisning i hf-enkeltfag afholdt på VUC	12	57 %
Supplerende undervisning i avu-fag afholdt af VUC forlagt til erhvervsskolen	6	29 %
Supplerende undervisning i hf-enkeltfag afholdt af VUC forlagt til erhvervsskolen	2	10 %
Andet	2	10 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til VUC-ledere, der har angivet, at de har haft kursister, der enten er i gang med eller skal starte på en EUD, som tager kurser på avu eller hf for at kunne opfylde overgangskravene til hovedforløbet på deres EUD.

Note: Respondenterne har haft mulighed for at afgive flere svar, totalen summer derfor ikke op til 100 %. Der er i gennemsnit afgivet 1,95 svar per respondent.

Tabellen viser, at lederne på VUC vurderer, at størstedelen af den supplerende undervisning har været afholdt på VUC. Næsten alle (90 %) VUC-ledere har angivet, at de har afholdt supplerende undervisning i avu-fag på VUC, mens lidt mere end halvdelen (57 %) har angivet, at de har afholdt supplerende undervisning i hf-fag på VUC. Derudover har 29 % af VUC-lederne angivet, at de har afholdt supplerende undervisning i avu-fag, som har været forlagt til erhvervsskolen, mens det for 10 % af VUC-lederne gælder, at de har afholdt supplerende undervisning i hf-fag, som har været forlagt til erhvervsskolen.

Således tegner der sig et overordnet billede af, at når den supplerende undervisning afholdes af VUC, så foregår det typisk på VUC. I kapitel 6 kommer vi nærmere ind på ledernes perspektiver på fordele og ulemper ved at afholde supplerende undervisning på hhv. VUC'er og erhvervsskoler.

5.2 Den supplerende undervisning er typisk tilrettelagt som dagundervisning forud for grundforløbet

Den supplerende undervisning kan tilrettelægges som både dag- og aftenundervisning, blended learning og e-learning, og ligeledes kan den placeres før, under og efter grundforløbet. Kortlægningen viser, at den typisk er tilrettelagt som dagundervisning forud for grundforløbet.

Den følgende tabel viser, hvordan undervisningen har været tilrettelagt for deltagere i supplerende undervisning på de erhvervsskoler, hvor erhvervsskoleledere har angivet, at de har haft elever, som har deltaget i supplerende undervisning hos dem eller på VUC.

TABEL 5.3

EUD: tilrettelæggelse af den supplerende undervisning (n = 29)

	Antal	Procent
Dagundervisning	25	86 %
E-learning	8	28 %
Aftenundervisning	6	21 %
Blended learning	1	3 %
Ved ikke	1	3 %
Andet	0	0 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til erhvervsskoleledere, der har angivet, at de har haft elever, som har deltaget i supplerende undervisning hos dem eller på VUC med henblik på opfyldelse af overgangskravene på EUD.

Note: Respondenterne har haft mulighed for at afgive flere svar, totalen summer derfor ikke op til 100 %. Der er i gennemsnit afgivet 1,41 svar per respondent.

Som det fremgår af tabel 5.3, så har langt størstedelen (86 %) af lederne på erhvervsskolerne angivet, at den supplerende undervisning har været tilrettelagt som dagundervisning. Omtrent en tredjedel (28 %) af lederne på erhvervsskolerne har angivet, at undervisningen har været tilrettelagt som e-learning, mens en femtedel (21 %) har angivet, at den har været tilrettelagt som aftenundervisning.

Det samme billede tegner sig blandt de af VUC-lederne, der har angivet, at de har haft kursister, der enten er i gang med eller skal starte på en EUD, som tager kurser på avu eller hf for at kunne opfylde overgangskravene til hovedforløbet. Det viser tabel 5.4.

TABEL 5.4

VUC: tilrettelæggelse af den supplerende undervisning (n = 21)

	Antal	Procent
Dagundervisning	20	95 %
E-learning	11	52 %
Blended learning	5	24 %
Aftenundervisning	5	24 %
Andet	0	0 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er stillet til VUC-ledere, der har angivet, at de har haft kursister, der enten er i gang med eller skal starte på en EUD, som tager kurser på avu eller hf for at kunne opfylde overgangskravene til hovedforløbet.

Note: Respondenterne har haft mulighed for at afgive flere svar, totalen summer derfor ikke op til 100 %. Der er i gennemsnit afgivet 1,95 svar per respondent.

Næsten alle (95 %) VUC-ledere har angivet, at de har afholdt den supplerende undervisning i dagtimerne. Godt halvdelen (52 %) af VUC-lederne har angivet, at undervisning har været afholdt som e-learning, mens en fjerdedel (24 %) har angivet aftenundervisning som afholdelsesform. Ligeledes har en fjerdedel (24 %) af VUC-lederne angivet, at de har afholdt supplerende undervisning som blended learning.

Med hensyn til, hvordan den supplerende undervisning tilrettelægges, er det et perspektiv i interviewene med erhvervsskoleledere, at elever i EUD-målgruppen (i modsætning til elever i EUX-målgruppen) generelt foretrækker klasserumsundervisning med fysisk tilstedeværelse frem for at modtage undervisning udelukkende med onlinetilstedeværelse.

Følgende tabel viser, hvornår elever med behov for supplerende undervisning typisk deltager i supplerende undervisning. Spørgsmålet er kun stillet til de erhvervsskoleledere, der har angivet, at de har haft elever, som har deltaget i supplerende undervisning hos dem eller på VUC.

TABEL 5.5

EUD: Hvornår deltager eleverne typisk i supplerende undervisning for at opfylde overgangskravene? (n = 29)

	Antal	Procent
Før grundforløbet	13	45 %
Under grundforløbet	9	31 %
Efter grundforløbet	5	17 %
Ved ikke	2	7 %
Total	29	100 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er stillet til erhvervsskoleledere, der har angivet, at de har haft elever, som har deltaget i supplerende undervisning hos dem eller på VUC med henblik på opfyldelse af overgangskravene på EUD. Respondenterne er blevet instrueret i at svare i forhold til anden grundfagsundervisning end dansk og matematik på G-niveau.

Tabel 5.5 viser, at næsten halvdelen (45 %) af erhvervsskolelederne angiver, at deres elever typisk deltager i supplerende undervisning før grundforløbet, mens omkring en tredjedel (31 %) angiver, at eleverne typisk deltager i supplerende undervisning i løbet af grundforløbet. Endelig angiver 17 % af erhvervsskolelederne, at de typisk deltager efter grundforløbet.

I spørgeskemaundersøgelsen blandt VUC-ledere har vi spurgt, hvorvidt de i tilrettelæggelsen af supplerende undervisning tager hensyn til, at eleverne kan følge undervisningen sideløbende med deres erhvervsuddannelse. Spørgsmålet er stillet til VUC-ledere, der har angivet, at de har haft kurser, der enten er i gang med eller skal starte på en EUD, som tager kurser på avu eller hf for at kunne opfylde overgangskravene til hovedforløbet.

TABEL 5.6

VUC: graden af hensyntagen til, at eleverne kan følge undervisningen sideløbende med deres erhvervsuddannelse, ved tilrettelæggelse af den supplerende undervisning (n = 21)

	Antal	Procent
I høj grad	6	29 %
I nogen grad	11	52 %
I mindre grad	1	5 %
Slet ikke	2	10 %
Ikke relevant	1	5 %
Total	21	100 %

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er stillet til VUC-ledere, der har angivet, at de har haft kurser, der enten er i gang med eller skal starte på en EUD, som tager kurser på avu eller hf for at kunne opfylde overgangskravene til hovedforløbet.

Som det ses i tabellen, er det i alt 81 % af VUC'erne, som angiver, at de i høj grad eller nogen grad tager hensyn til, at eleverne kan følge undervisningen sideløbende med deres erhvervsuddannelse, når de tilrettelægger undervisningen.

Af interviewene med VUC-lederne fremgår eksempler på, hvordan de tager dette hensyn. Eksempelvis beskriver en VUC-leder, at den supplerende undervisning med fysisk fremmøde ligger på en fast ugentlig dag i et tidsrum, hvor eleverne alligevel ikke kan modtage undervisning på erhvervsskolen, fordi der er lærermøde. En anden leder beskriver, at undervisning afholdt som e-learning også er et eksempel på hensyntagen til den øvrige undervisning på erhvervsuddannelsen.

6 Karakteristika ved samarbejdet mellem VUC'er og erhvervsskoler

I dette kapitel går vi tæt på samarbejdet mellem VUC'er og erhvervsskoler og beskriver karakteristika ved det, herunder kendetegn ved samarbejder, som fungerer godt, og eksempler på, hvad der kan være af udfordringer i samarbejdet. Endelig redegør vi for de overordnede rammevilkår, som uddannelsesinstitutioner og elever må indrette sig under, og hvordan de også kan udgøre en barriere. Kapitlet tager afsæt i fokusgruppe- og telefoninterview, men inddrager også spørgeskemadata i beskrivelsen af udfordringer og barrierer.

6.1 Tætte relationer er grundlaget for det gode samarbejde

Kortlægningens analyser peger på, at det tætte samarbejde med en høj grad af koordination kan have betydning for at muliggøre god supplerende undervisning, hvor der tages højde for elevernes profil, motivation og mål.

Af interviewene med VUC- og erhvervsskoleledere fremgår det, at grundlaget for det gode samarbejde om supplerende undervisning bliver skabt af tætte og konstruktive relationer på tværs af uddannelsesinstitutionerne på flere niveauer i organisationerne, dvs. både lærere, vejledere og ledere. Arbejdet med den supplerende undervisning er svært at systematisere og kræver situationsbestemte løsninger, og derfor er samarbejdet på tværs af uddannelsesinstitutionerne afgørende for, hvordan eleverne får den supplerende undervisning, som de har behov for.

Der, hvor samarbejdet fungerer godt, er der tæt kontakt mellem uddannelsesinstitutionerne og en fælles forståelse for formålet med samarbejdet. Fx beskriver en leder, at VUC og erhvervsskoler står med en fælles opgave, de er sat i verden for at løse, og som konsekvens heraf er de nødt til "hele tiden at tænke tværinstitutionelt". En anden leder beskriver det gode samarbejde således:

Jeg tænker lidt, at det gode samarbejde for mig handler om, at man hele tiden har fingeren på pulsen med hensyn til, hvad der rører sig i hinandens undervisningsverdener, for det er der, at der kan opstå noget oprigtigt og ikke noget konkurrerende.

Ledelsesrepræsentant fra VUC

Citatet illustrerer, at det gode samarbejde handler om at være i en fortløbende proces, hvor man er i tæt dialog med hinanden og har viden om, hvad man hver især kan tilbyde eleverne. Det betyder fx helt konkret, at der i det gode samarbejde bliver fulgt op på hinandens henvendelser og er mulighed for, at medarbejdere mødes på tværs. Det gode samarbejde handler også om at have et godt kendskab til de forskellige bekendtgørelser, de forskellige elevgrupper og de administrative rammer, herunder årshjul og skemalægning. Når der er et tæt samarbejde, kan der være en høj grad af koordinering mellem uddannelsesinstitutionerne. Det er den fælles koordinering, der skaber de gode, situationsbestemte løsninger på supplerende undervisning.

Af interviewene fremgår også beskrivelser af målgruppen for supplerende undervisning. Lederne beskriver, at eleverne naturligvis har forskellige forudsætninger, men overordnet set bliver elever inden for målgruppen italesat som "ikke så selvkørende" og sårbare. Dette har bl.a. betydning for, hvordan man i samarbejdet (og i nogle tilfælde for erhvervsskolerne alene) kan tilrettelægge undervisningen på en måde, hvor man realistisk kan forvente, at eleverne kan overkomme det tilbud om supplerende undervisning, som de stilles over for.

Tætte relationer er således grundlaget for det gode samarbejde, men interviewene peger også på, at det er tidskrævende at etablere gode samarbejdsrelationer. Derfor har vi i spørgeskemaundersøgelsen spurgt både erhvervsskole- og VUC-ledere om, hvorvidt det kan være en udfordring for samarbejdet, at det er tidskrævende at udvikle gode samarbejdsrelationer mellem erhvervsskoler og VUC'er. Her svarer 55 % af erhvervsskolerne og 45 % af VUC'erne, at det i høj eller nogen grad kan være en udfordring for samarbejdet⁴. Dette giver et indblik i, at behovet for samarbejde kan have betydning for, hvorvidt et samarbejde vurderes at være nødvendigt, fx hvis en erhvervsskole oplever at have få elever, som har behov for supplerende undervisning. Som nævnt tidligere har 18 % af erhvervsskolerne inden for de seneste to år haft et samarbejde med VUC, som de ikke længere har.

6.2 Der er tre karakteristika ved den supplerende undervisning, når samarbejdet fungerer godt

Kortlægningens analyse peger på, at en væsentlig barriere for samarbejdet er det begrænsede behov for supplerende undervisning. Dette skaber vanskeligheder i forhold til økonomi, tilrettelæggelse og toning af undervisningen.

På baggrund af analyser af fokusgruppe- og telefoninterview vil vi beskrive eksempler på det vel-fungerende samarbejde, som er karakteriseret ved, at den supplerende undervisning er:

- Tilpasset, så tidspunktet passer til opstart/afslutning af grundforløb, og så undervisningsformen og varigheden tilgodeser målgruppens behov
- Tonet mod den faglighed, som eleverne har i kraft af deres uddannelsesvalg, med henblik på at skabe motivation og sammenhæng
- Delvist forlagt til erhvervsskoler for at sikre et trygt læringsmiljø.

I det følgende udfolder vi de tre karakteristika ved det gode samarbejde, men udfolder også beskrivelserne med vurderinger af, hvordan de selvsamme muligheder i samarbejdet også kan opleves som udfordringer og barrierer. I beskrivelsen af udfordringer og barrierer indrager vi spørgeskemadata fra de VUC- og erhvervsskoleledere, som har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med VUC/EUD om supplerende undervisning til elever, som skal opfylde overgangskravene til hovedforløbet

6.2.1 Samarbejde letter tilpasning af den supplerende undervisning til målgruppen og uddannelsen som helhed

Interviewene peger på, at et vigtigt element i det gode samarbejde mellem VUC'er og erhvervsskoler er koordinering af den supplerende undervisning, således at den kan tilrettelægges under hen-

---

⁴ Se tabel 1.16 og 2.13 i tabelrapporten.

syntagen til, at eleverne kan følge grundforløbet på erhvervsuddannelsen. Dette er en logistisk opgave, der kan være svær at løse, når erhvervsskoler og VUC'er kan have forskudte elevoptag. Ikke desto mindre finder vi et eksempel på, at to uddannelsesinstitutioner løser dette ved begge at have halvårsoptag, der passer med de halvårlige grundforløb. For de uddannelsesinstitutioner, som har et tæt samarbejde om supplerende undervisning, giver det særligt gode muligheder for at planlægge forløb, således at eleverne kan blive klar til, at erhvervsuddannelsen starter, eller at undervisningen kan passes ind sideløbende med grundforløbet. At planlægningen tager udgangspunkt i uddannelsesinstitutionernes årshjul, opstart af uddannelser m.m., er altså af betydning for, hvorvidt samarbejdet vurderes at fungere godt. Endvidere peger ledere på den fordel, at de korte forløb kan være med til at sikre, at eleverne undervejs kan have målet med undervisningen for øje, nemlig en faglært uddannelse. Det kan være med til at øge deres motivation og fastholde dem i den supplerende undervisning.

I interviewene finder vi også eksempler på, at uddannelsesinstitutioner vælger at lave kortere turboforløb. En hurtig eksekvering gør, at eleverne hurtigt opnår de rette niveauer med henblik på at kunne opfylde overgangskravene til hovedforløbet. Der kan dog også være en udfordring forbundet med disse korte forløb, når eleverne deltager sideløbende med deres grundforløb, nemlig at eleverne i forvejen har et komprimeret undervisningsforløb på 20 uger, der gør det svært at deltage i undervisning ved siden af deres grundfag.

Det er ikke kun væsentligt at have uddannelsernes forløb for øje, også skemalægning er et væsentligt parameter. En erhvervsskoleleder fortæller om skolens erfaringer med at tilpasse den supplerende undervisning gennem samarbejde med en udbyder af avu:

Det var tre lektioner om ugen, men det kunne de ikke bruge til noget [...], for de kan simpelthen ikke se sammenhængen, og det påvirker dem enormt meget at skulle ud. Ikke fordi de skal på en anden skole, men det der med at tage tre lektioner og så tilbage til deres værksted. Så der har vi simpelthen gjort det samme – ringet til [samarbejdspartneren] og sagt ”kan I ikke lige tage hele dage med dem i stedet for?”, og det kører. De er sindssygt glade, og de banker derudad.

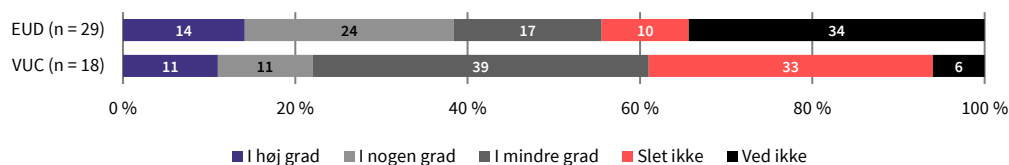
Ledelsesrepræsentant fra erhvervsskole

Her har erhvervsskolen vurderet, at målgruppen for den supplerende undervisning ville have bedre af en anden type tilbud end dem, skolen hidtil havde udbudt. Gennem kontakt har uddannelsesinstitutionerne i samarbejde fundet en løsning, som fungerer for eleverne.

For de elever, som deltager i supplerende undervisning sideløbende med deres grundforløb, er det væsentligt, at de kan overskue at tage undervisning ud over det planlagte grundforløb. I spørgeskemaundersøgelsen blandt VUC- og erhvervsskoleledere har vi spurgt, om det kan være en udfordring i samarbejdet mellem uddannelsesinstitutionerne, at undervisningen skal ligge uden for undervisningstiden på erhvervsuddannelsen.

FIGUR 6.1

En udfordring for samarbejdet: Undervisningen skal ligge uden for undervisningstiden på erhvervsuddannelsen

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med VUC/EUD om supplerende undervisning til elever, som skal opfylde overgangskravene til hovedforløbet.

Her svarer 38 % af erhvervsskolelederne, at det i høj eller nogen grad kan være en udfordring for samarbejdet, at VUC ikke har mulighed for at undervise i de relevante fag uden for undervisningstiden på erhvervsuddannelsen; kun 22 % af VUC-lederne vurderer i høj eller nogen grad, at de ikke har mulighed for at undervise i de relevante fag uden for undervisningstiden på erhvervsuddannelserne. Det er i den forbindelse væsentligt, at 34 % af erhvervsskolelederne har svaret "Ved ikke"; dermed er det ikke en problematik, som alle erhvervsskoler har en vurdering af på nuværende tidspunkt.

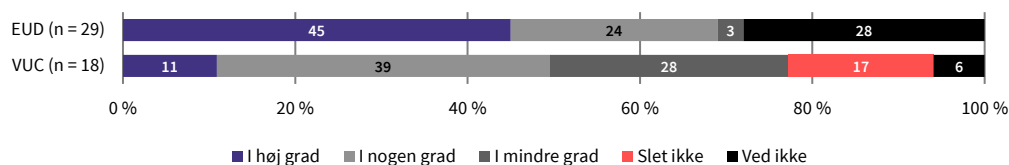
6.2.2 Samarbejde understøtter muligheden for toning af undervisningen

Det er et gennemgående perspektiv i interviewene med VUC- og erhvervsskoleledere, at muligheden for at tone undervisningen mod elevernes valgte erhvervsuddannelse er et væsentligt element i den supplerende undervisning. Lederne giver i interviewene udtryk for, at toning er en vigtig del af den supplerende undervisning, da formålet er at kunne fortsætte på hovedforløbet på den valgte erhvervsuddannelse. Toningen sker fx med afsæt i undervisningsmateriale, hvor lærerne kan benytte tekster og opgaver, der relaterer sig til elevernes faglighed i kraft af deres uddannelsesvalg. Eksempelvis kan matematikopgaverne tage udgangspunkt i udregning af forbruget af materialer i et byggeprojekt for murere frem for en hverdagspraksis som fx indkøb. Der er eksempler på, at en VUC-lærer selv har udviklet materiale, mens andre har modtaget materiale fra den erhvervsskole, de samarbejder med. Interviewene peger på, at et tæt samarbejde mellem VUC'er og erhvervsskoler, ud over muligheden for materialeudveksling, kan være medvirkende til at skabe gode rammer for tæt dialog om emner og områder, som det er væsentligt at tone undervisningen i forhold til.

Selvom ledere peger på, at toning er et vigtigt element i den supplerende undervisning, så fremhæver de også, at det kan være vanskeligt at gøre. I spørgeskemaundersøgelsen blandt både VUC- og erhvervsskoleledere har vi spurgt ind til, om det kan være en udfordring for samarbejdet, at undervisningen på VUC (avu/hf) er vanskelig at tone, så den passer til en erhvervsfaglig praksis.

FIGUR 6.2

En udfordring for samarbejdet: Undervisningen på VUC (avu/hf) er vanskelig at tone, så den passer til en erhvervsfaglig praksis

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med VUC/EUD om supplerende undervisning til elever, som skal opfylde overgangskravene til hovedforløbet.

Her ses det, at 50 % af lederne på VUC og 69 % af lederne på erhvervsskolerne oplever, at det i høj eller nogen grad kan være en udfordring for samarbejdet, at undervisningen er vanskelig at tone. Dette kan være en konsekvens af, at bekendtgørelserne for hhv. avu og erhvervsuddannelsernes grundforløb har forskelligt sigte. Mens EUD-grundfag er forberedende til erhvervsuddannelser, er avu-fag rettet mod elever, som fortsætter med en boglig uddannelse, ofte hf. Dette afspejles i bekendtgørelserne.

Endvidere udfordres muligheden for toning, når elever fra forskellige erhvervsuddannelser samles på hold grundet lille volumen. Det betyder, at toningen bliver mindre rettet mod de enkelte faglige retninger og mere rettet mod en fælles erhvervsfaglig forståelse. Dette ses også i besvarelsene, hvor der er enighed mellem lederne fra VUC'erne og lederne fra erhvervsskolerne om, at manglende elever udgør en udfordring i forbindelse med samarbejdet om at udbyde skræddersyede forløb målrettet overgangskrav på erhvervsuddannelserne. 68 % af erhvervsskolelederne og 67 % af VUC-lederne svarer, at det i høj eller nogen grad kan være en udfordring for samarbejdet⁵. Skræddersyning af den supplerende undervisning kan omhandle både tidspunkter for undervisningen for de enkelte hold på grundforløbene og muligheden for at tone mod en uddannelse, når flere uddannelser samles til supplerende undervisning.

Ikke desto mindre er det nogle leders erfaring, at toning er motiverende for den enkelte elev og med til at skabe sammenhæng mellem det enkelte fag og den valgte uddannelse som helhed. Læringsmiljøet og toningen vurderes således at være en væsentlig faktor for at sikre et godt undervisningsforløb, der fastholder eleverne i deres uddannelsesvalg.

6.2.3 Samarbejde og forlagt undervisning skaber tryghed i studiemiljøet

Af interviewene fremgår det, at det for de erhvervsskoleledere, som har samarbejde med VUC, er en væsentlig pointe, at de gennem samarbejdet kan sikre, at eleverne har nemmere ved skiftet mellem erhvervsskole og VUC. Også VUC har et særligt fokus på, at eleverne skal være trygge i studiemiljøet på VUC.

I de tilfælde, hvor VUC ligger længere væk, eller det vurderes at være et godt tilbud for målgruppen, benyttes muligheden for forlagt undervisning. Forlagt undervisning kan være med til at sikre et trygt læringsmiljø og et trygt socialt miljø, da eleverne kan blive i deres vante rammer, mens de tager supplerende undervisning afholdt af VUC. Det er et gennemgående perspektiv blandt lederne, at det sociale miljø og oplevelsen af tryghed i en ny situation kan være vigtig for målgruppen for at

⁵ Se tabel 1.16 og 2.13 i tabelrapporten.

fuldføre undervisningsforløbet. For nogle elever i målgruppen kan et matrikelskift være en udfordring, da det kan føles som et uddannelsesskift og bryde med den tryghed, der er opbygget i tilknytning til erhvervsuddannelsen. Eksempelvis fortæller en leder om en af udfordringerne, når eleverne møder op på VUC:

Vores elever kommer jo tit, medmindre det er en hel dag, de er derovre, så kommer de jo i nogle arbejdsbukser og sikkerhedssko, og så er det lidt svært at falde ind i. [...] der [på VUC] går man jo i sit pæne tøj.

Ledelsesrepræsentant fra erhvervsskole

Det, at eleverne ser anderledes ud, kan være med til at skabe en barriere for, at de falder til, og er afgørende for oplevelsen. Forlagt undervisning kan også afhjælpe, at eleverne kan opleve udfordringer med at opnå et klassetilhørsforhold og være en del af en sammenhæng. En leder påpeger:

[...] hvis ikke de [eleverne] føler, de bliver en del af en enhed derovre, så har de svært ved at fastholde dem i det miljø. Både for læreren og eleven, så bliver det sådan en ekstra elev, der dukker op en gang imellem. Der har vi indtryk af, at det, vi tilbyder dem herovre, giver dem mere tryghed og dermed også en bedre mulighed for indlæring.

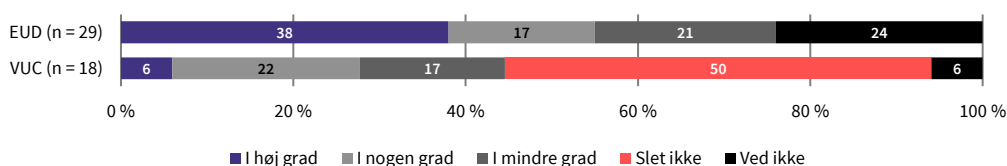
Ledelsesrepræsentant fra erhvervsskole

Et perspektiv blandt erhvervsskolelederne er, at selvom der er tale om forlagt undervisning, så er der stadig forskel på strukturer og regler på hhv. erhvervsskoler og VUC'er, ligesom elever, der følger forlagt undervisning, stadig skal bruge VUC's onlineplatforme og tale med VUC-vejledere, hvis der er noget, der udfordrer dem.

Både VUC'erne og erhvervsskolerne er blevet spurgt, hvorvidt det kan være en udfordring for samarbejdet, at eleverne skal forholde sig til to forskellige skoletyper med hver deres regelsæt, og resultaterne ses i figuren herunder.

FIGUR 6.3

En udfordring for samarbejdet: Eleverne skal forholde sig til to forskellige skoletyper med hver deres regelsæt

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med VUC/EUD om supplerende undervisning til elever, som skal opfylde overgangskravene til hovedforløbet.

Her ses det, at mens 28 % af VUC-lederne oplever, at det i høj eller nogen grad kan være en udfordring for samarbejdet, at der er tale om forskellige skoletyper, mener 55 % af erhvervsskolelederne, at det i høj eller nogen grad kan være en udfordring. Forskellen vidner om, at erhvervsskolelederne oplever udfordringer, når deres elever skal have supplerende undervisning i samarbejde med VUC; samtidig skal det dog nævnes, at VUC'erne i højere grad er vant til at skulle samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner og derfor kan tænkes i højere grad at være vant til at overkomme forskellighederne.

Samlet set bidrager dette til den overordnede kritik, som fremføres i interviewene med erhvervsskoleledere, om, at nogle erhvervsskoleledere foretrækker selv at kunne afholde den supplerende undervisning (jf. afsnit 4.2), og det må forventes, at det også spiller ind på erhvervsskolernes vurdering af samarbejdet.

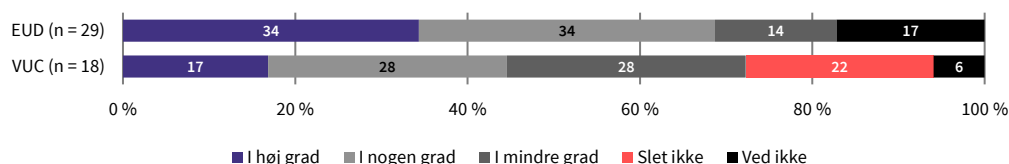
6.3 Eksterne rammer er af afgørende betydning for samarbejder

Love og bekendtgørelser, som dækker området, udgør væsentlige rammevilkår, der kan skabe nogle barrierer i forbindelse med tilrettelæggelsen af og samarbejdet om den supplerende undervisning. Det er derfor et vigtigt bagtæppe for at forstå VUC-ledernes og erhvervsskoleledernes oplevelser af samarbejdet. De rammer, der særligt har betydning, er 1) behovet for supplerende undervisning, 2) økonomi og 3) forskellige bekendtgørelser.

Som nævnt i kapitel 3 vurderes behovet for supplerende undervisning at være relativt begrænset set i forhold til det samlede elevoptag. Dette skaber udfordringer med hensyn til at samle hele hold. Figur 6.4 viser, hvorvidt uddannelsesinstitutionerne er enige i, at det kan være en udfordring i samarbejdet, at behovet for supplerende undervisning er begrænset, og det derfor er vanskeligt at samle hold.

FIGUR 6.4

En udfordring for samarbejdet: Behovet for supplerende undervisning er begrænset, og det er derfor vanskeligt at samle hold

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med VUC/EUD om supplerende undervisning til elever, som skal opfylde overgangskravene til hovedforløbet.

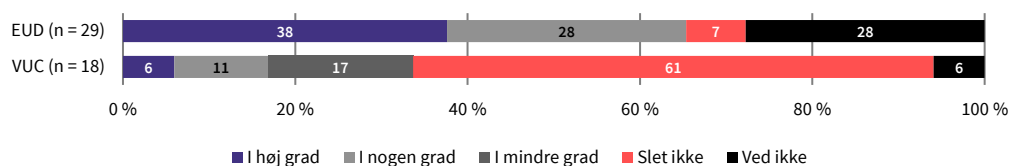
Hhv. 68 % af erhvervsskolelederne og 45 % af VUC-lederne vurderer i høj grad eller i nogen grad, at det er en udfordring for samarbejdet, at der ikke kan samles tilstrækkeligt store hold til, at undervisningen kan gennemføres. Eftersom det er svært at samle hold, bliver det svært at tilrettelægge den supplerende undervisning systematisk. Der opstår en situation, hvor hver uddannelsesinstitution må forsøge at finde nogle løsninger, der passer til den enkelte elevs behov. Når uddannelsesinstitutionerne skal det, er der også andre elementer, som de må tage højde for. Dette kan være økonomi, både uddannelsesinstitutionens og elevens. Spørgeskemaundersøgelsen viser i den sammenhæng, at 45 % af erhvervsskolelederne og 23 % af VUC-lederne i høj eller nogen grad oplever, at det kan være en udfordring for samarbejdet, at det ikke er økonomisk rentabelt at samarbejde om den supplerende undervisning⁶.

6 Se tabel 1.16 og 2.13 i tabelrapporten.

Mens uddannelsesinstitutionerne er afhængige af taxameterpenge og ikke kan sætte lærertimer af til meget få elever, er eleverne afhængige af at kunne få SU. Figuren herunder viser uddannelsesinstitutionernes vurderinger af, hvorvidt samarbejdet mellem uddannelsesinstitutionerne kan være udfordret af, at elevernes ret til SU afhænger af et minimumstimental.

FIGUR 6.5

En udfordring for samarbejdet: Elevernes ret til SU afhænger af et minimumstimental

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med VUC/EUD om supplerende undervisning til elever, som skal opfylde overgangskravene til hovedforløbet.

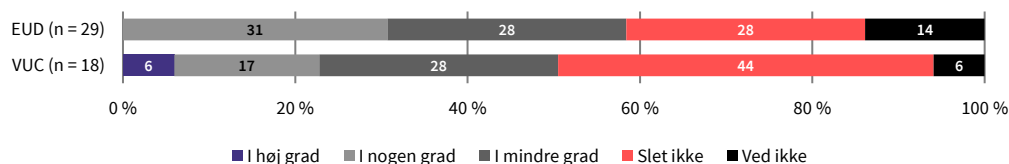
66 % af lederne fra erhvervsskoler svarer, at de enten i høj grad eller i nogen grad vurderer, at det er en udfordring i forbindelse med samarbejdet med VUC om supplerende undervisning, at elevernes ret til SU afhænger af et minimumstimental. Selvom færre (17 %) af lederne fra VUC'er vurderer det samme, og 61 % vurderer, at det slet ikke er en udfordring for samarbejdet, kan dette i nogle tilfælde være en udfordring. Eksempelvis kan elever være nødt til enten at tage flere fag, end deres erhvervsuddannelse kræver, for at opnå SU, hvis den supplerende undervisning ligger, inden de starter på en erhvervsuddannelse, eller at afbryde undervisningen, hvis de ikke har timer nok til at opretholde SU, hvis den supplerende undervisning ligger, inden de starter på en erhvervsuddannelse.

Endelig beskriver lederne i interviewene, at det faktum, at VUC'er og erhvervsskoler har hver deres bekendtgørelse at styre efter, er en barriere for samarbejdet, som også nævnt tidligere. Dette har afgørende betydning for mulighederne for at tone undervisningen på VUC mod erhvervsuddannelserne.

Derudover er både VUC'er og erhvervsskoler blevet spurgt om, hvorvidt de vurderer, at erhvervsskolerne har tilstrækkeligt kendskab til VUC'ernes rammevilkår.

FIGUR 6.6

Udfordring for samarbejdet: Erhvervsskolerne har ikke tilstrækkeligt kendskab til VUC'ernes rammevilkår

Kilde: EVA, 2018.

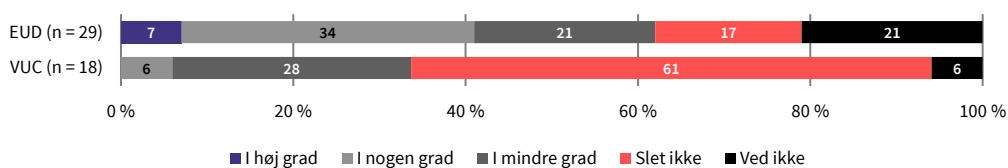
Note: Dette spørgsmål er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med VUC/EUD om supplerende undervisning til elever, som skal opfylde overgangskravene til hovedforløbet.

Som figur 6.6 viser, vurderer både erhvervsskole- og VUC-ledere, at det ikke er en udfordring for samarbejdet. 56 % af erhvervsskolerne vurderer, at det i mindre grad eller slet ikke er en udfordring for samarbejdet, og det samme gør sig gældende for 72 % af VUC'erne. Dermed oplever uddannelsesinstitutionerne ikke, at samarbejdet er udfordret af deres kendskab til VUC'ernes rammevilkår.

I spørgeskemaundersøgelsen er der ligeledes blevet spurgt om, hvorvidt det er en udfordring for samarbejdet, at VUC ikke har tilstrækkeligt kendskab til reglerne om overgangskrav til EUD.

FIGUR 6.7

Udfordring for samarbejdet: VUC'erne har ikke tilstrækkeligt kendskab til regler om overgangskrav til EUD

Kilde: EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de har eller har haft et samarbejde med VUC/EUD om supplerende undervisning til elever, som skal opfylde overgangskravene til hovedforløbet.

89 % af VUC-lederne vurderer, at det i mindre grad eller slet ikke er en udfordring for samarbejdet, mens det samme gør sig gældende for 38 % af erhvervsskolerne. Her er det dog værd at påpege, at hver femte erhvervsskole (21 %) placerer sig i kategorien "Ved ikke". Det kan være et udtryk for, at erhvervsskolerne ikke føler, at de kan vurdere VUC's kendskab til reglerne om overgangskrav.

Appendiks A – metodebeskrivelse

Kortlægningens design

Kortlægningen bygger på både fokusgruppe- og telefoninterview samt spørgeskemaer til erhvervsskoler og VUC. Fokusgruppe- og telefoninterview er gennemført af EVA ultimo 2017, mens de to spørgeskemaundersøgelser er indsamlet af Epinion primo 2018. Da feltet ikke er blevet grundigt belyst tidligere, har der været behov for, at starte dataindsamlingen med fokusgruppe- og telefoninterview, for dermed at sikre en bred forståelse af feltet. Ved at have en bred forståelse af feltet som udgangspunkt, øges muligheden for at spørgeskemaet vil ramme de væsentlige problematikker på feltet, og dermed skabe ny viden om feltet.

Fokusgruppe- og telefoninterview

Der er afholdt to fokusgruppeinterview med ledelsesrepræsentanter for hhv. erhvervsskoler og VUC'er. Ydermere er der afholdt otte telefoninterview med ledelsesrepræsentanter for hhv. erhvervsskoler og VUC'er. Ledelsesrepræsentanterne er udvalgt af uddannelsesinstitutionerne selv med henblik på at finde den person, som har størst viden om den supplerende undervisning. Det betyder, at der i praksis har været tale om ledelsesrepræsentanter på forskellige niveauer i fokusgruppe- og telefoninterview.

Formålet med fokusgruppeinterviewene har været at få et indblik i de forskellige former for samarbejde om supplerende undervisning mellem erhvervsskoler og VUC'er og samtidig at få kendskab til uddannelsesinstitutionernes oplevelse af, hvilke muligheder og barrierer et sådant samarbejde indeholder. Fokusgruppeinterviewene er særligt velegnede til at opnå viden om samarbejder mellem uddannelsesinstitutioner, herunder barrierer og muligheder, da deltagerne ved at høre hinandens fortællinger får associationer til egne oplevelser. Telefoninterviewene har i forlængelse heraf suppleret fokusgruppeinterviewene med yderligere eksempler på samarbejder. De individuelle telefoninterview muliggør, at fokus holdes på enkelte uddannelsesinstitutioners erfaringer og perspektiver på samarbejdet. Dette bidrager til dybdegående og nuancerede beskrivelser om samarbejdet, herunder muligheder og barrierer i sådanne samarbejder.

Begge interviewformer har samtidig kvalificeret spørgeskemaerne, således at spørgeskemaerne i størst muligt omfang kunne indfange nuancer og forskelle i arbejdet på de enkelte uddannelsesinstitutioner på baggrund af de oplevelser af barrierer, muligheder og former for samarbejde, som er fremkommet i forbindelse med interviewene.

Spørgeskema til erhvervsskoler og VUC

Der er gennemført to spørgeskemaundersøgelser. Én blandt samtlige VUC'er (29 centre) og øvrige udbydere af hf-enkeltfag (4 institutioner), som vi i denne kortlægning afrapporterer samlet på, bemærk derfor at når vi bruger betegnelsen VUC-lederne dækker det over den samlede gruppe af

VUC'er og hf-enkeltfagsudbydere. Den anden spørgeskemaundersøgelse er gennemført blandt samtlige erhvervsskoler (78 skoler).

For begge spørgeskemaundersøgelser gælder, at spørgeskemaerne er sendt til den øverste leder på hhv. VUC'erne og erhvervsskolerne. Det har været muligt for den øverste leder enten at videre-sende spørgeskemaet til en medarbejder, som vurderes at være mere vidende om den supple-rende undervisning på skolen, eller undervejs i forbindelse med besvarelsen af spørgeskemaet at søge viden hos medarbejdere, som har detailviden om området. Men det er den øverste leder, der har været ansvarlig for besvarelsen, og står som afsender af den.

Ud af de i alt 33 VUC'er (herunder fire udbydere af hf-enkeltfag), som indgik i undersøgelsen, har 25 ledere besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 76 %. Ud af de i alt 78 erhvervssko-ler, som indgik i undersøgelsen, har 55 ledere besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 71 %. Det betyder, at der er indsamlet svar fra 80 ud af de i alt 111 VUC'er og erhvervsskoler, hvil-ket samlet set giver en svarprocent på 72 %. EVA vurderer, at det er en tilfredsstillende svarprocent.

Formålet med spørgeskemaundersøgelserne har været at få viden om omfanget af elever med be-hov for supplerende undervisning samt vurderinger af muligheder for at opfylde dette behov. Des-uden har de skullet bidrage med viden om omfanget af samarbejder mellem VUC'er og erhvervs-skoler samt vurderinger af disse samarbejder, herunder vurderinger af de barrierer for samarbejde, de møder.

I analysen har vi for alle resultater i spørgeskemaerne set på om der er signifikante forskelle i resul-taterne afhængig af skoletype og skolestørrelse⁷. Analysen viser, at resultaterne ikke er afhængige hverken af skolernes størrelse eller skoletype (tekniske, merkatile, SOSU og kombinationsskoler). Det vil fx sige, at erhvervsskoleledernes vurdering af andelen af elever med behov for supplerende undervisning ikke varierer systematisk mellem erhvervsskoleledere fra forskellige skoletyper.

Det skal bemærkes, at i undersøgelser som denne, hvor der er tale om et lille n, vil der være en større usikkerhed forbundet med undersøgelsens estimater.

Pilottest

For hver af de to undersøgelser er der blevet foretaget en pilottest blandt 2 VUC-ledere og 3 EUD-ledere, som Epiunion rekrutterede. Pilottesten forløb således, at respondenterne fik tilsendt et unikt weblink til undersøgelsen med kommentarfelder til hvert spørgsmål, hvor de undervejs kunne no-tere deres umiddelbare tanker om spørgsmålene; fx om spørgsmålet var entydigt og til at forstå, eller om de prædefinerede svarkategorier var tilstrækkelige. Umiddelbart efter respondenteren havde besvaret pilottesten, blev personen ringet op af den ansvarlige konsulent til et kort telefon-interview omkring deres nedskrevne kommentarer og deres overordnede feedback til spørgeske-maet. Resultaterne fra pilottesten blev samlet i et notat med kommentarer til spørgeskemaet, og på baggrund heraf blev der foretaget en række mindre rettelser til spørgeskemaet.

Invitation og påmindelse

Data er indsamlet i perioden d. 18. januar til den 7. februar 2018 ved følgende indsamlingsdesign:

- **E-mailinvitation:** Den 18. januar 2018 er der blevet udsendt e-mailinvitationer med unikke web-links til henholdsvis 78 EUD-institutioner og 33 VUC-institutioner.

---

⁷ Når vi tester for statistisk signifikante forskelle benytter vi et 5 % signifikansniveau.

- **Første e-mailpåmindelse:** Den 26. januar 2018 er der blevet sendt en e-mailpåmindelse ud til alle ledere, der endnu ikke havde besvaret undersøgelsen. I alt modtog 48 EUD-ledere og 18 VUC-ledere en påmindelse.
- **Anden e-mailpåmindelse:** Den 6. februar 2018 blev den anden e-mailpåmindelse sendt ud til alle ledere, der endnu ikke havde besvaret undersøgelsen. I alt modtog 35 EUD-ledere og 12 ledere endnu en påmindelse.

Bortfaldsanalyse

I tabel A.1 præsenteres fordeling i hhv. population og undersøgelsens stikprøve for regional placering, gennemsnitligt antal årselever og skoletype. Tabellen dækker både EUD og VUC.

TABEL A.1

Bortfald

	Population	Stikprøve
EUD		
Region Hovedstaden	13 %	9 %
Region Midtjylland	28 %	27 %
Region Nordjylland	12 %	13 %
Region Sjælland	10 %	15 %
Region Syddanmark	37 %	36 %
Gennemsnitligt antal årselever	1821	1707
AMU	5 %	5 %
Handelsskole	28 %	36 %
Kombinationsskole	26 %	25 %
SOSU	17 %	15 %
Teknisk skole	24 %	18 %
VUC og Hf-enkeltfagsudbydere		
Region Hovedstaden	27 %	36 %
Region Midtjylland	33 %	28 %
Region Nordjylland	9 %	12 %
Region Sjælland	12 %	4 %
Region Syddanmark	18 %	20 %
Gennemsnitligt antal årselever	516	575
Avu/hf	85 %	84 %
Hf	15 %	16 %

Kilde: EVA, 2018.

Det er EVA's vurdering på baggrund af ovenstående tabel, at der ikke er grund til at antage, at der inden for de tre dimensioner; regional placering, gennemsnitligt antal årselever og skoletype er bortfald i stikprøven, som er særligt problematiske. Da der er tale om to relativt små populationer, vil der være udsving, men de udsving der ses her, ligger inden for rammerne af, hvad man kan forvente med denne størrelse population.

Kortlægning af supplerende undervisning på EUD

© 2018 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7182-134-5

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk